

од практика за практика

УЛОГАТА НА ГРУПИТЕ ЗА ПОДДРШКА ВО СОРАБОТКАТА МЕЃУ РОДИТЕЛИТЕ НА ДЕЦАТА СО ИНТЕЛЕКТУАЛНИ ПРЕЧКИ И СТРУЧНИОТ КАДАР

Метка НОВАК
Мајда КОНЧАР

Универзитет во Љубљана,
Факултет за образование,
Словенија

Примено: 30.01.2014
Прифатено: 30.06.2014
UDK: 364-787.3:159.922.76-056.49

Резиме

Вовед: Еден од начините за градење и развивање подобра соработка помеѓу родителите на лица со тешка и длабока интелектуална попреченост и стручниот кадар е инклузијата на родителите во групи за поддршка на родители, а на вработените во групи за поддршка на вработени.

Цел: Да се испита корелацијата на нивото на соработка меѓу родителите на лица со тешка и длабока интелектуална попреченост и стручниот кадар со инклузијата на родителите во групи за поддршка на родители, а на вработените во групи за поддршка на вработени.

Методологија: *Испитаници:* родители (296) на лица со тешки и длабоки интелектуални пречки и вработени (298) во пет центри низ Словенија; *методи:* дескриптивна статистика, тест на хомогеност, метод на рангирање, еднонасочна анализа на варијанса; *процедури:* прашалници за родители и вработени. Податоците беа обработени со користење на SPSS-софтвер за персонални компјутери.

Адреса за кореспонденција:
Метка НОВАК
Дневен центар Фуџине
Преглов трг 7
1000 Љубљана
Словенија
Е-пошта: metka.novak@guest.arnes.si

from practice to practice

THE ROLE OF SUPPORT GROUPS IN THE COOPERATION BETWEEN PARENTS OF PEOPLE WITH INTELLECTUAL DISABILITIES AND PROFESSIONAL STAFF

Metka NOVAK
Majda KONCAR

University of Ljubljana,
Faculty of Education
Slovenia

Received: 30.01.2014
Accepted: 30.06.2014
Original article

Abstract

Introduction: One of the ways of building and developing a better cooperative relationship between parents of people with severe and profound intellectual disabilities and professional staff is the inclusion of parents in support groups for parents and staff in support groups for staff.

Goal: To examine the correlation of the level of cooperative relationship between the parents of people with severe and profound intellectual disabilities and professional staff with the inclusion of parents in support groups for parents and staff in support groups for staff.

Methodology: Respondents: parents (296) of people with severe and profound learning disabilities and staff (298) in five centres across Slovenia; Methods: descriptive statistics, test of homogeneity, the rankit method, one-way analysis of variance; Procedures: survey questionnaires for parents and staff. The data was processed using SPSS software for personal computers.

Corresponding address:
Metka NOVAK
Dnevni center Fužine
Preglov trg 7
1000 Ljubljana,
Slovenia
E-mail: metka.novak@guest.arnes.si

Резултати: Разликата помеѓу варијансите на групите (родител) е статистички значајна ($F = 6.16$; $p = 0.01$). Вработените вклучени во групите за поддршка имаат значително помало ниво на соработка со родителите ($f = 10$; $M = -0.12$) од вработените кои не се вклучени во овие групи ($f = 191$; $M = 0.04$).

Заклучок: За разлика од теоретските заклучоци, резултатите покажаа помалку успешна соработка за стручниот кадар вклучен во групите за поддршка. Исто така, резултатите не потврдија какви било разлики во соработката на родителите вклучени во групите за поддршка и оние кои не се вклучени. Предлагаме длабинска анализа на дејностите на групите за поддршка.

Клучни зборови: родители на лица со тешка и длабока интелектуална попреченост, стручен кадар, групи за поддршка, соработка

Вовед

Соработка помеѓу родителите и стручниот кадар

Многу е важна соработката помеѓу родителите на лица со тешка и длабока интелектуална попреченост (во понатамошниот текст: родители) и стручниот кадар од различни профили: окупациски терапевти, физиотерапевти, логопеди, дефектолози, социјални работници, психолози (во понатамошниот текст: вработен) за да можат да се разберат и да се поддржат лицата со тешка и длабока интелектуална попреченост – лица со посебни потреби (во понатамошниот текст: ЛПП) во нивното донесување одлуки и инклузија во општеството. Познато е дека поради нивните специфични потреби тие имаат потреба од поголема професионална помош од различни кадри, на нивните родители им е потребна поголема поддршка, и на кадрите им се потребни повеќе специјализирано знаење и вештини. Услугите за ЛПП вклучуваат вработени од различни профили и бараат меѓусебна координација на нивните активности. Резултатите од студиите (1, 2) потврдуваат дека добрата соработка помеѓу родителите и стручните лица е значајно поврзана со подобри исходи во уче-

Results: The difference between the variances of the groups (parent) found is statistically significant ($F = 6.16$; $p = 0.01$). Staff included in support groups have a significantly lower level of cooperative relationship with parents ($f = 10$; $M = -0.12$) than staff not included in these groups ($f = 191$; $M = 0.04$).

Conclusion: In contrast to theoretical findings the results indicated less successful cooperation for professional staff included in support groups. The results furthermore did not confirm any differences in the cooperative relationship of parents included in support groups and those who are not. We suggest an in-depth analysis of the workings of support groups.

Keywords: parents of people with severe and profound intellectual disabilities, professional staff, support groups, cooperative relationship

Introduction

Cooperation between the parents and professional staff

Cooperation between the parents of people with severe and profound intellectual disabilities (hereinafter: parents) and professional staff of different profiles: occupational therapists, physiotherapists, speech therapists, special teachers, social workers, psychologists (hereinafter: staff) is important to be able to understand and support people with severe and profound intellectual disabilities – persons with special needs (hereinafter: PSN) in their decision-making and inclusion in society. It is known that owing to their specific needs they require more professional help from various staff, their parents need more support, and the staff need more specialist knowledge and skills. Services for PSN include staff of various profiles and require mutual coordination of their activities. The results of studies (1, 2) confirm that good cooperation between parents and experts is significantly correlated to better learning outcomes and personal satisfaction of PSN. This finding is also

њето и лично задоволство на ЛПП. Овој заклучок исто така се рефлектира и на Словенечките акти за сместување на децата со посебни потреби (3), што на родителите им дава право да бидат вклучени во подготовката, имплементацијата и проценката на индивидуализираната програма на нивното дете (ИП). И стручните лица и родителите имаат различни погледи на ова право, а дали ќе се оствари, зависи од нивното знаење, вештина, волја, способност и потреба да бидат вклучени (4, 5). Законското право на родителите да учествуваат во развивањето на ИП е можност за заеднички осврт на развојот на ЛПП, на факторите во нивното опкружување, здобиените вештини и надлежности, планирањето на нивното учење, имплементацијата во процесот на учење и проценка на достигнувањата. Ова помага да се обезбедат поефективни услуги за ЛПП.

Одговорноста за раководење на овој процес е законска должност на стручните лица. Соработката родител–вработен е под влијание на голем број фактори, особено интерактивниот стил и семејните надлежности во семејствата на родителите и вработените, знаењето, нивните лични карактеристики и верувања, комуникациски вештини за вербална и невербална комуникација, способност за адаптирање, капацитетот во двете групи за надворешно и внатрешно набљудување и нивно споредување, вештини за решавање на проблеми, организациски вештини и меѓусебна поддршка. Меѓусебна доверба и искреност, меѓусебно почитување, позитивна комуникација и размена на помош и знаење во односот родител–вработен се клучните квалитети и вредности на позитивна соработка (6-9).

Поради потребната помош и приспособување, родителите на ЛПП зависат од соработката со вработените многу повеќе од другите родители. Истражувањата покажуваат дека тие се чувствуваат обесхрабени од степенот на одговорност која треба да ја преземат во однос на многуте посебни интервенции и може да се почувствуваат виновни дека не прават доволно за нивните деца (10, 11). Соработката на родителите на ЛПП е исто така предмет на многу други фактори, вклучувајќи го процесот на адаптирање на променета динамика на семеен живот (12), кој е проследен со многу емоционални и социоекономски

reflected in the Slovenian Placement of Children with Special Needs Acts (3) which gives parents the right to be involved in the preparation, implementation and evaluation of their child's individualized programme (IP). Both staff and parents have different views on this right and whether it is exercised depends on their knowledge, skill, will, ability and need to be involved (4, 5). The parents' statutory right to participate in developing the IP is an opportunity for a joint review of the development of PSNs, the factors in their environment, achieved skills and competences, planning of their learning, the implementation of the learning process and achievement evaluation. This helps ensure more effective services for PSNs.

The responsibility for managing this process is the statutory duty of staff. Parent-staff cooperation is influenced by a number of factors, particularly the interactive style and family competence in the families of parents and of staff, knowledge, their personal traits and beliefs, verbal and non-verbal communication skills, adaptive ability, the capacity in both groups for external and internal observation and their comparison, problem-solving skills, organisational skills and mutual support. The key qualities and values of a positive cooperative relationship include mutual trust and sincerity, mutual respect, positive communication and an exchange of assistance and knowledge in the parent-staff relationship (6-9).

Due to the assistance and adjustments required, parents of PSN depend on cooperation with staff much more than other parents do. Studies show that they feel daunted by the extent of the responsibility they have to shoulder in the light of the many special interventions and they may feel guilty of not doing enough for their child (10, 11). The cooperation of parents of PSN is also subject to many other factors, including the process of adapting to a changed family life dynamic (12), which is associated with many emotional and socio-economic difficulties and greater temporal and physical demands. Moreover, the experts often look to the home environment to discover the causes of

тешкотии и поголеми временски и физички барања. Покрај тоа, стручните лица често ја разгледуваат домашната средина за да ги откријат причините за проблеми кај ЛПП, кои силно влијаат на ставовите на родителите да работат со нив (13, 14). Често, соработката со родителите е исто така попречена од стручните лица како резултат на нивните нерешени чувства, стравови, латентни предрасуди или можна аверзија на феноменот на ЛПП и слично. Одговорите од професионалната практика и родителите на ЛПП ја олеснуваат интеграцијата на промени и воспоставување на нови граници во работата на стручните лица (15). Во тој контекст, Националното здружение за образование на мали деца (16) истакнува кодекс на етички правила. Комбинацијата на перспективи од грижата за ЛПП, феминистичките идеи, критичката психологија и „конститутивната етнографија“ ни помага да научиме и да разбереме повеќе за животите на ЛПП и нивните семејства (17-19). Read (20) и Runswick Cole (21) укажуваат на патолошки начини на етикетирање на семејство на ЛПП како нефункционално, нарушено семејство. Многу земји спроведуваат истражувања и развиваат нови проекти насочени кон откривање, обезбедување и координирање на помошта за ЛПП и за нивните семејства (21, 22). Конструктивната соработка е исто така важна за успешно работење на стручните тимови, групите родители, интеграција во локалната заедница, подигање на јавната свест и пропагирање и ширење на релевантни програми и мрежи за поддршка на ЛПП и нивните семејства. Освен тоа, тие се соочуваат со разни предизвици, како голема различност помеѓу ЛПП, често различни очекувања на родителите, заедно со барањето за непрекината интердисциплинарна и тимска работа и понатамошна професионална обука. Сево ова бара многу поголема подготвеност, повеќе знаење и вештина во соработката како од родителите така и од вработените. Ресурсите кои им помагаат на родителите и стручните лица да изградат и развијат кооперативен однос и да ги надминат пречките, проблемите и конфликтните ситуации во овој процес, вклучуваат групи за поддршка на родителите и групи за поддршка на личниот и професионалниот развој на вработените (надзор на вршници и надзор).

problems in PSN, which heavily affects parent attitudes to working with them (13, 14). Frequently, cooperation with parents is also hampered by the experts as a result of their own unresolved feelings, fears, latent prejudices, or possible aversion to the phenomenon of PSN and similar. The responses and answers of both professional practice and parents of PSN facilitate the integration of changes and establishment of new boundaries in the work of professionals (15). In this context, the National Association on the Education of Young Children (16) emphasises a code of ethical rules. A combination of perspectives from PSN care, feministic ideas, critical psychology and "constitutive ethnography" helps us to learn and understand more about the lives of PSNs and their families (17-19). Read (20) and Runswick Cole (21) point at pathological ways of labeling a PSN family as a non-functional, disturbed family. Many countries are carrying out studies and developing new projects aimed at discovering, ensuring and coordinating assistance for PSN and their families (21, 22).

A constructive cooperative relationship is also important for the successful work of expert teams, parent groups, integration into the local community, public awareness raising and the propagation and spread of relevant support programmes and networks for PSN and their families. In addition, they face various challenges such as high diversity among PSN, frequently different parent expectations, along with the requirement for continuous interdisciplinary and team work and further professional training. All this requires much greater willingness, more knowledge and skill in cooperation from the parents as well as the staff. Resources that help parents and experts to build and develop a cooperative relationship and to overcome obstacles, problems and conflict situations in this process include support groups for parents and support groups for the personal and professional growth of staff (peer supervision and supervision).

Групи за поддршка на родителите и групи за поддршка на вработените

За да им се помогне на родителите и на вработените подобро да се сфатат себеси и посебните околности кои влијаат на нивниот секојдневен испреплетен однос и во личната и во професионалната област, групите за поддршка во Словенија постојат речиси дваесет години. Една од целите на овие групи е да им помогне на родителите и на вработените да работат ефикасно меѓу себе и да ги споделуваат нивните дневни искуства. Таквите родители се јасно изложени на материјално поголем стрес предизвикан од празнината помеѓу барањата на секојдневниот живот како резултат на недоразбирање, угнетување и маргинализација од општеството и способноста на една индивидуа да се справи со нив. Оваа нарушена внатрешна рамнотежа може да ја наведе индивидуата или да се повлече или да се бори да ја надмине ситуацијата (24). Литературата сугерира дека групите за поддршка придонесуваат за подобра соработка (25-27).

Целта на групите за поддршка на разни вработени е да ги научат и да ги истражуваат различните перспективи за одредени професионални проблеми, што ги зближуваат, бараат од нив да ги координираат нивните постапки и одговори, и да одржуваат рамнотежа помеѓу субјективното и она што е заедничко за групата. Но најмногу од сè, групите за поддршка им овозможуваат да се вклучат до одреден степен, така што ќе бидат доволно, но не премногу чувствителни, да покажат доволно емпатија и да постават граници точно онаму каде што е потребно (28). Помеѓу специфичните придобивки, авторите алудираат на размена на мислења, нови вештини, анализа на нечија работа и подобрување на тимската комуникација (29, 30). Неколку стручни лица ја спомнуваат важноста од разбирање на видовите однесување во интерперсоналните односи и комуникацијата во работната атмосфера (31). Надгледувањето од врстници и надгледувањето го вежбаат сите вработени во Словенија кои работат со ЛПП. Координацијата на погледите на професионални и лични предизвици води до ефективна тимска работа на ЛПП, на родителите и вработени. Ова за возврат придонесува за лично задоволство и безбедност на сите вклучени страни.

Support groups for parents and support groups for staff

To help parents and staff better understand themselves and others and the specific circumstances affecting their intertwined daily relationship, both in the personal and occupational sphere, support groups have been in use in Slovenia for almost twenty years. One of the aims of these groups is to help parents and staff work with each other efficiently and to share their daily experiences. Such parents are clearly exposed to materially greater stress caused by the gap between the demands of daily life as a result of a misunderstanding, oppression and marginalization by society and the ability of an individual to cope with them. This disrupted inner balance may prompt the individual either to withdraw or fight to overcome the situation (24). The literature suggests that support groups contribute to a better cooperative relationship (25-27).

The aim of various staff support groups is to learn and to explore different perspectives on specific occupational issues, which brings them closer, requires them to coordinate their actions and responses, and to maintain a balance between the subjective and what is common to the group. But most of all, support groups enable them to get involved to just the right extent so as to be sufficiently but not overly sensitive, to show enough empathy and to set the boundaries exactly where needed (28). Among specific benefits, authors refer to an exchange of opinions, new skills, analysis of one's practices and improvement of team communication (29, 30). Several experts mention the importance of understanding types of behaviour in interpersonal relationships and communication in an occupational setting (31). Peer supervision and supervision is practiced in Slovenia for all staff working with PSN. Coordination of views on occupational and personal challenges leads to effective team work PSN, parents and staff. This in turn contributes to the personal satisfaction and security of all the interacting parties.

Истражувачки прашања и хипотези

Целта на истражувањето е да се испита корелацијата на нивото на соработка меѓу родителите и вработените со вклучување на родителите во групи за поддршка на родители, а на вработените во групи за поддршка на вработени.

Самото истражување ја испитува вклученоста на родителите и вработените во групите за поддршка во словенечките центри и дали тоа придонесува за подобра соработка. Врз основа на резултатите од истражувањето, предложени се активности за подобрување на соработката во иднина.

Во согласност со целта на истражувањето, беа формулирани следниве хипотези:

X1: Има значителни разлики во нивото на соработка на родителите вклучени во групите за поддршка и на родителите кои не се вклучени.

X2: Има значителни разлики во нивото на соработка на вработените вклучени во групите за поддршка и на вработените кои не се вклучени.

Метод на истражување

Ова истражување е дел од поширок истражувачки проект (32) во кој се применува истражувачкиот квалитативен метод. За да се тестира значајноста на хипотетичките разлики користен е статистичкиот метод на еднонаочна анализа на варијанса.

Земање примерок, зависни и независни варијабли и методи на анализа

За целите на оваа студија, беа формирани две групи:

- група од 296 случајно избрани родители, татковци и мајки на ЛПП сместени во центри низ Словенија, од кои 180 беа жени и 116 мажи на возраст од 30 до 72 години, со просечна возраст од 52,38 години; 67 или 22,7% беа вклучени во групите за поддршка;
- група од 298 случајно избрани вработени (различни профили) кои работат директно со ЛПП во горенаведените центри, од кои 239 беа жени и 59 мажи на возраст од 20 до 54 години, со просечна возраст од 38,10 години, од кои 104 или 35,3 % беа вклучени во

Research questions and hypotheses

The aim of the study was to examine the correlation of the level of cooperative relationship between parents and staff with the inclusion of parents in support groups for parents and staff in support groups for staff.

The study itself examines the inclusion of parents and staff in the support groups of Slovenian centres and whether it contributes to a better cooperative relationship. Based on the study results, activities are proposed to improve the development of their cooperative relationship in the future.

In keeping with the study's aim, the following study hypotheses were formulated:

H1: There are significant differences in the level of the cooperative relationship of parents included in support groups and parents who are not.

H2: There are significant differences in the level of the cooperative relationship of staff included in support groups and staff who are not.

Research method

This study is part of a wider research project (32) which applied an exploratory quantitative research method. The statistical method of one-way analysis of variance was used to test the significance of the hypothesized differences.

Sampling, dependent and independent variables and the methods of analysis

Two sample groups were formed for the purposes of this study:

- a group of 296 randomly selected parents, fathers and mothers of PSN placed in centres across Slovenia, of whom 180 were women and 116 men aged from 30 to 72 years, with an average age of 52.38 years; 67 or 22.7 % were included in support groups.
- a group of 298 randomly selected staff (various profiles) who work directly with PSN in the above centres, of whom 239 were women and 59 men aged from 20 to 54 years, with an average age of 38.10 years; of

групите за поддршка.

Во студијата беа употребени два прашалника за родители и вработени, и двата преведени и адаптирани за целите на истражувањето. Прашалниците се состоеја од два дела. Во прилог на општите прашања, во првиот дел е вклучен и преведениот прашалник од Биверсовиот системски модел (33) со фокус на прашањата што ги испитуваат семејните компетенции и интерактивниот стил во семејствата на вработените и во семејствата на родителите, а содржи 40 прашања. Вториот дел од прашалникот, наменски составен, содржи 21 прашање фокусирани на соработката меѓу родителите и вработените. Одговорите беа оценувани со 1 (најмала вредност) до 7 (најголема вредност). Инструментите беа пилот-тестирани и ги содржеа следниве карактеристики:

- независни варијабли: родители, вработени;
- зависни (компонитни) варијабли и веродостојност:
  - семејни компетенции - определени според две варијабли:
    - однос: Кронбаховата алфа беше 0.89 за родителите и 0.88 за вработените;
    - водство: Кронбаховата алфа беше 0.80 за родителите и 0.81 за вработените;
  - интерактивен стил на семејството – определен според CP и CF семеен стил: Кронбаховата алфа беше 0.84 за родителите и 0.81 за вработените;
  - соработка меѓу родителите и вработените - определена од четири варијабли:
    - доверба на родителите – Кронбаховата алфа беше 0.92;
    - доверба на вработените – Кронбаховата алфа беше 0.87;
    - комуникација на родителите – Кронбаховата алфа беше 0.87;
    - комуникација на вработените – Кронбаховата алфа беше 0.80.

Варијаблиите за доверба на родителите и вработените го испитуваат присуството на вредности изразено од родителите и вработените во рамките на нивниот однос, како што се: почит, помош, искреност и знаење, коишто се определени според соодветни искази. Варијаблиите за комуникација на родителите и на вработените го испитуваат присуството на димензии и вредности изразени од родителите и вработе-

whom 104 or 35.3 % were included in support groups.

Two survey questionnaires for parents and staff were used in the study, both translated and adapted to its research purpose. The questionnaires consisted of two parts. In addition to general questions, the first part included the translated Beavers systems model questionnaire (33) with a focus on questions examining the family competence and interactive style in the families of the staff and the families of the parents, and consisting of 40 questions. The second part of the questionnaire, developed in this work, comprised 21 questions focusing on the cooperative relationship between parents and staff. The answers to the questions were scaled from 1 (the minimum value) to 7 (the maximum value). The instrumentation was pilot tested and had the following characteristics:

- independent variables: parents, staff
- dependent (composite) variables and reliability:
  - family competence – determined by two variables:
    - relationships: Cronbach's alpha was 0.89 for parents and 0.88 for staff;
    - leadership: Cronbach's alpha was 0.80 for parents and 0.81 for staff;
  - family interactive style – determined by the CP and CF family style: Cronbach's alpha was 0.84 for parents and 0.81 for staff;
  - cooperative relationship between parents and staff – determined by four variables:
    - parent trust: Cronbach's alpha was 0.92;
    - staff trust: Cronbach's alpha was 0.82;
    - parent communication: Cronbach's alpha was 0.87;
    - staff communication: Cronbach's alpha was 0.80.

The parent and staff trust variables examine the presence of values experienced by parents and staff within their relationship, such as respect, assistance, sincerity and knowledge, which are defined by the relevant items. The parent and staff communication variables examine the presence of dimensions and values experienced by parents and staff within their relationship,

ните во рамките на нивниот однос, како што се: време, конфликт, слушање и благодарност. Испитаниците одговараа на прашањата од 7-степената скала, на којашто 1 значи „секогаш“, а 7 „никогаш“. За да се овозможи интерпретација на резултатите, одговорите за некои искази беа формулирани така што да можат сите да ги измерат негативните карактеристики со вредност 1 или позитивните карактеристики со вредност 7. Ова значи дека повисокото ниво на соработка меѓу родителите и вработените кореспондира со повисоките вредности на одговорите или со повисокото ниво на доверба (определно според вредностите како што се: помош, почит, искреност и знаење) и на комуникација (определна според вредностите и димензиите како што се: благодарност, слушање, време, конфликт) како спротивност на пониските вредности на одговорите или пониското ниво на соработка, што укажува на помала доверба и пониска позитивна комуникација. Композитните варијабли укажуваат на просечната вредност на одговорите во групата, што значи дека вредностите на одговорите можат да бидат повисоки или пониски од просечната вредност. Во анализата на резултатите беа употребени поимите пониско и повисоко ниво на соработка.

Податоците беа добиени директно од испитаниците. Беше обезбедена заштита на личните податоци според применливиот закон. Податоците беа обработени со SPSS-софтверот за персонални компјутери. Беа применети следниве статистички методи: дескриптивната статистика за да се опишат сите примероци на променливите: очекуваните резултати од дескриптивната статистика и фреквенцијата, мерењата на главната тенденција; други основни информации за системот на применетите варијабли и информации за тоа кои варијабли влегуваат во наредниот планиран чекор на третманот; Кронбаховата алфа за тестирање на веродостојноста на мерната методологија и изведувањето на пилот-истражувањето на соработката меѓу родителите и вработените; тестот за хомогеност за сите варијабли; беше употребен методот за рангирање за нормализирање и стандардизирање на варијаблите; еднонасочната анализа на варијансите за да се определат разликите во нивото на соработката.

such as time, conflict, listening and acknowledgment.

The respondents answered the questions by using a 7-point answering scale, where the value 1 meant "this is always the case" and 7 meant "this is never the case". To help interpret the results, the answers in some of the items were phrased so that all of them measured a negative characteristic with the minimum answer value at 1, or a positive characteristic with the maximum answer value at 7. This means that a higher level of cooperative relationship between parents and staff corresponds to a higher value of answers or a higher level of trust (defined by values such as assistance, respect, sincerity and knowledge) and communication (defined by values or dimensions such as acknowledgment, listening, time and conflict resolution) as opposed to a lower value of answers or a lower level of cooperative relationship which indicates less trust and less positive communication.

A composite variable indicates the average value of answers to questions in a group, which means that the values of the answers may be higher or lower than the average value. The terms lower and higher level of cooperative relationship were used in the analysis of the results.

The data was collected directly from the respondents. Personal data protection was ensured in accordance with the applicable legislation. The data was processed using SPSS software for personal computers. The following statistical methods were applied: descriptive statistics to describe the overall sample of variables: the expected results of descriptive statistics are frequency, measures of central tendency; other basic information about the system of variables used and information about which variables may enter the next planned steps of treatment; Cronbach's alpha to test the reliability of the measuring methodology and the performance of a pilot study of the parent-staff cooperative relationship; test of homogeneity for all variables; the rankit method was used to normalize and standardize the variables; one-way analysis of variance to determine differences in the level of cooperative relationship.

Резултати

Истражувањето го испита нивото на соработката на родителите и вработените во однос на вклученоста во групите на родители и групите на вработени. Нè интересираа средните вредности на одговорите добиени од прашалниците и дистрибуцијата на гореспоменатите варијабли. За да се примени анализата на варијанса, варијансите меѓу групите треба да бидат еднакви. Дали варијансите во двете групи имаат значајни разлики беше определено со Левеновиот тест за хомогеност на варијансите. Вредностите за p пониски од 0.05 укажуваат дека варијансите се различни и дека анализата на варијансите (АНОВА) не може да се примени. Во тој случај, се применува непараметричкиот тест на разлики на Велч.

Табела 1. Левенов тест / Тестот на Велч

F	p		F	p
6.16	0.01		0.44	0.50

Како што може да се види од табелата 1, разликата меѓу варијансите е статистички значајна ($F = 6.16$; $p = 0.01$). Разликите во нивото на родителите што се и родителите што не се вклучени во родителските групи, не се статистички значајни ($F = 0.44$; $p = 0.50$). Резултатите покажуваат дека вклученоста во групите за поддршка на центрите не го зголемува нивото на соработка меѓу родителите и вработените. Се претпоставуваше дека вклученоста на родителите во групите за поддршка придонесува кон повисоко ниво на соработка и подобра соработка родител-вработен, како што е антиципирано и претставено во хипотезата 1. Разликите не се статистички значајни, така што оваа хипотеза е потполно отфрлена.

Табела 2. Левенов тест / АНОВА

F	p		F	p
0.71	0.39		6.77	0.01

Резултатите од табелата 2 покажуваат дека варијансите во групите не се на ниво на статистичка значајност, според тоа, беше применета анализата на варијанси.

Results

The study investigated the level of the family and staff cooperative relationship in relation to their inclusion in parent groups and staff groups. We were interested in the mean values of answers obtained from the questionnaires and the distribution of the above variables. To apply the analysis of variance, variances across groups should be equal. Whether the variances in the two groups differ significantly was determined by using Levene's test for homogeneity of variance. Values of p lower than 0.05 indicate that the variances are different and that analysis of variance (ANOVA) may not be applied, in which case the non-parametric Welch test of differences was used.

Table 1. Levene's test / Welch's test

As evident from Table 1, the difference between the variances found is statistically significant ($F = 6.16$; $p = 0.01$). The differences in the level of the cooperative relationship of parents included in parent groups and parents who are not, carry no statistical significance ($F = 0.44$; $p = 0.50$). The results show that parent inclusion in the support groups of centres does not increase the level of cooperative relationship between parents and staff. It was presumed that inclusion of parents in support groups contributes to a higher level of cooperative relationship and thus to better parent-staff cooperation, as anticipated and projected in Hypothesis 1. The differences are not statistically significant, so this hypothesis was fully rejected.

Table 2. Levene's test / ANOVA

The results in Table 2 show that the variances of the groups do not differ to a statistically significant degree and, accordingly, the analysis of variance was applied.

Табела 3. Средна вредност на одговорите за соработката во однос на вклученоста на вработените во групи

Посета на група / Group attendance	f	M	SD
Да/ yes	10	-0.12	0.52
Не / no	191	0.04	0.52
Вкупно/ Total	295	-0.01	0.52

Резултатите од табелата 3 укажуваат на постоење статистички значајни разлики. Вработените вклучени во групите за поддршка имаат значајно пониско ниво на соработка со родителите од вработените што не се вклучени во овие групи. Ова значи дека вработените вклучени во групите за поддршка покажуваат помалку доверба, помалку почит, помала меѓусебна помош, помалку искреност и знаење, а повеќе негативна комуникација во односите со родителите. Овие резултати се изненадувачки. Навистина се очекуваа разлики, но во однос на повисокото ниво на соработка меѓу родителите и вработените што посетуваат групи за вработени, а не поинаку, како што посочуваат резултатите. Хипотезата 2 беше поставена со претпоставка дека вработените вклучени во групите за вработени имаат повисоко ниво на соработка отколку вработените што не ги посетуваат овие групи. Имајќи предвид дека постојат статистички значајни разлики во нивото на соработка меѓу вработените вклучени во групите за поддршка и вработените што не се вклучени, хипотезата 2 е потполно потврдена.

Дискусија

Групите за поддршка на родители во Словенија беа формирани за да им обезбедат на родителите справување со стресот и помош при разрешување на проблемите и дилемите што ги имаат овие родители во нивните животи. Долгорочно, таквата инклузија би требало да им помогне да постигнат поконструктивна соработка, што не значи непостоење конфликт, туку развој на стратегија во процесот на градење партнерство за да им се помогне на двете страни обострано да се прилагодат, да најдат компромис и да соработуваат едни со други за да ги остварат нивните цели, како што е расправано од Yuval-Davis (34). Partington (35)

Table 3. The mean value of answers on cooperative relationship with respect to staff inclusion in groups

The results in Table 3 indicate the existence of statistically significant differences. Staff included in support groups has a significantly lower level of cooperative relationship with parents than staff not included in these groups. This means that the staff included in support groups reported experiencing less trust, less respect, less mutual assistance, less sincerity and knowledge and more negative communication in their relationship with parents. These results are surprising. Differences were indeed expected, but in terms of a higher level of cooperative relationship with parents for staff attending staff groups and not the other way round as suggested by our results. Hypothesis 2 was postulated assuming that staff included in staff groups have a higher level of cooperative relationship than staff who do not attend such groups. Given the results that there are statistically significant differences in the level of cooperative relationship between the staff included in support groups and the staff who are not, Hypothesis 2 is fully confirmed.

Discussion

Parent support groups in Slovenia were formed to provide parents with relief from stress and with assistance in addressing the issues and dilemmas that these parents face in their lives. In the long term, such inclusion is meant to help achieve more constructive cooperation, which means not the absence of conflict but the development of strategies in the process of building a partnership to help both parties to mutually adjust, seek compromises and cooperate with each other in pursuit of their goals, as also argued by Yuval-Davis (34). Partington (35) mentions that parent support groups work towards a concrete, deliberate and

спомнува дека групите за поддршка на родителите работат кон конкретна, насочена и дипломатска улога на родителите за постигнување на заедничките, а не само на индивидуалните цели и за разрешување на заедничките проблеми. Истражувањето на работата со родителите покажува дека, во споредба со претходно вознемирени родители, но помирени со судбината (36, 37), се забележува поагресивен став во добивањето одредени придобивки за ЛПП и добивањето поддршка за нив и за целото семејство. Резултатите во табелата 1 покажуваат дека при проучувањето на примерокот не постојат статистички значајни разлики во нивото на соработката меѓу родителите кои се и оние што не се вклучени во групите за поддршка. Бидејќи организацијата, темите и работната стратегија на групите за поддршка на родителите сè уште не се истражени, причината за добиените резултати не може целосно да се објасни. Достапните информации за работата на групите за поддршка, во практиката индицираат голема разлика во нивната изведба во центрите во однос на бројот на вклучени родители. Може да се претпостави дека програмите не се доволно интересни и корисни за родителите да ги посетуваат во поголем број, дека родителите можеби не се свесни за можностите што им се нудат во групите или, можеби, не се доволно мотивирани од стручните лица да ги посетуваат итн.

Групите за поддршка треба да ги опремаат нивните членови со знаење и вештини и да ги охрабрат да се стремат кон општествени реформи и нивно прифаќање, наместо помагање на родителите да развиваат лични придобивки и ставови (38). Слични аргументи се предложени од неодамнешните општествени движења, вклучувајќи и самозастапување на ЛПП (39), иницијатива на родителите што се однесува на различни институции (40) и други групи за поддршка (41). Многу групи за поддршка, нудејќи поддршка, обука или информации, ги поттикнуваат личните наместо општествените реформи. Се препорачува групите за родителите да ги исфрлат темите (исклучително со лична агенда) што ги игнорираат групните потенцијали и наместо тоа го поттикнуваат развојот на идеи и практики што обезбедуваат квалитет врз основа на општествената инклузија (интеграција) и развојот на нови ставови во модерното општество (43). Имајќи предвид

diplomatic parental role for the attainment of common and not just individual goals, and the resolution of common problems. Research on work with parents shows that compared with the previously anxious but resigned parents (36, 37) a more aggressive attitude has been observed in claiming certain benefits for PSN and getting support for them and for the whole family. The results in Table 1 show that for the sample studied there are no statistically significant differences in the level of cooperative relationship between the parents who are and those who are not included in support groups. Since the organisation, topics and work strategies of parent support groups have not been investigated so far, the reasons for the results obtained cannot be fully explained. Available information about how support groups work in practice indicates great differences in their execution at centres with respect to the number of parents included. It may be assumed that the programmes are not interesting or useful enough for the parents to attend them in larger numbers, that parents may not be aware of the opportunities offered by the groups, or perhaps that they are not motivated enough by the experts to attend, and so on.

Support groups should equip their members with knowledge and skills and empower them to strive for social reform and its acceptance instead of helping parents to develop personal beliefs and attitudes (38). Similar arguments are also proposed by recent social movements, including self-advocacy of PSN (39), parent initiatives combining various institutions (40) and other support groups (41). Many parent groups, offering either support, training or information (42), indicate personal rather than social reform. They recommend parent groups should eliminate topics (excessively personal agenda) that ignore group potential and instead foster the development of ideas and practices which ensure quality on the basis of social inclusion (integration) and the development of new attitudes in modern society (43). Considering that in the developed world, thematic parent groups focused on specific topics are playing an increasingly visible role, such as groups for accessing information within specialized information centres (44), groups

дека во развиениот свет, тематските групи за родители насочени кон специфична тема имаат огромно влијание, како што се: групите за пристап до информации во рамките на специјализирани информативни центри (44), групите што обезбедуваат организирана помош за грижа за инвалидните лица, легални групи за помош, групи за менаџирање материјални и финансиски прашања, групи што вклучуваат стручни лица од редовите на родителите како членови на стручните тимови за помош при категоризација и планирање на развојните програми (45), групи што вклучуваат волонтери или прибираат донации (46) итн., станува јасно дека родителите се значајно позаинтересирани за специфични теми и стратегии како значајна помош при живеењето со ЛПП. За жал, многу од достапното теоретско знаење и практично искуство од успешните модели на групи за поддршка на родителите сè уште не се одразиле во словенечката практика. Уште поизненадувачки се резултатите за вработените вклучени во групите за поддршка во однос на нивото на соработка со родителите. Имајќи ги предвид резултатите, може да се претпостави дека вработените што се вклучени во групите за поддршка имаат поголеми придобивки за работната приврзаност и стручно зајакнување, а се покритични во нивниот став кон родителите во споредба со вработените што не се вклучени во таквите групи. Pelc (47, стр. 1) вели дека „учесниците коишто храбро ги тестираат новите форми на учење во надгледувани групи, ја развиваат идејата на вработен што е достоин за почит, бидејќи како дополнување на останатите важни квалитети, тој првенствено се почитува себеси. Со ова се создаваат вработени со самодоверба коишто ги водат децата според принципот на пријателско училиште. Таквиот вработен ќе биде слободен да бара уште, расположен да зборува за своите дилеми и за рефлексите врз неговиот когнитивен и емоционален процес. Последниве години, во фокусот на словенечкото внимание е надзорот на наставниците во училиштата, но исто така воведена е обука што вклучува надзор на наставниците во дневните центри, во градинките, на советниците и социјалните работници и, особено забележливо, директорите и постарото раководство покажуваат зголемен интерес за теоретските аспекти во подучувањето на младите луѓе“.

providing organized hands-on assistance with care for disabled persons, legal aid groups, groups for managing material and financial affairs, groups which include professional input from parents as members of expert teams to help with categorization issues and programme planning and evaluation (45), groups that recruit volunteers or raise donations (46) etc., it is becoming clear that parents are increasingly interested in specific topics and strategies as an important aid in living with PSN. Unfortunately, much of the theoretical knowledge available and practical experience from successful parent support models are not reflected in Slovenian practice as yet. Even more surprising are the results on staff inclusion in support groups in relation to the level of cooperative relationship with parents. In contrast to expectations based on the theoretical background, the results show that staff inclusion in support groups actually reduces the level of cooperative relationship. Considering the results it may be assumed that staff included in support groups benefit more in terms of occupational allegiance and professional power and are more critical in their attitude to parents in comparison to staff not included in such groups. Pelc (47, p.1) says that "participants who bravely tested new forms of learning in supervision groups, developed the idea of an employee who is worthy of respect, because in addition to other important qualities he first of all respects himself. This produces a confident employee who guides children in keeping with the principles of a friendly school. Such an employee can be liberal yet demanding and consistent, willing to talk about his dilemmas and reflect on his own cognitive and emotional processes. In recent years, Slovenia's focus of attention was on supervision for schoolteachers, but there has also been training that includes supervision for care centre teachers, kindergarten teachers, counsellors and social workers, and most prominently, headmasters and senior management are showing an increasing interest in the theoretical aspects of teaching young people". Debelak and Zorec (48, p.31), who studied the effects of a developmental educational model of supervision on the assertive skills of employees

Debelak и Zorec (48, стр. 31), коишто го проучуваа ефектот на развојниот образовен модел за надзор на асертивните вештини на вработените во домовите за стари лица, дојдоа до сознание дека учесниците - надзорници „кога известуваат за придобивките од надзорот посебно ја нагласуваат важноста на можноста да се разбере социјалната стварност на другите и како резултат на разликите, пошироката перцепција на настаните, корисното знаење, позитивниот пристап кон проблемите и зголемената енергија; покрај сè, надзорниците постигнуваат личен развој и созревање во процесот на надзорништво“. Со ова се поставува прашањето за придобивките на вработените коишто ги обезбедуваат групите за поддршка на вработените во центрите во Словенија. Дали станува збор за лично и стручно усовршување, самопочитување и градење доверба, професионална приврзаност и откривање на професионалните проблеми или дали придобивките имаат поширока значајност во тековните промени кои се рефлектираат во вредностите и ставовите на вработените во однос на светот околу нив и, многу важно, во однос на родителите на ЛПП, со коишто треба да постигнат еднакво партнерство. Друго прашање е начинот на кој центрите им ја нудат можноста на вработените да се приклучат на групите: дали групите се засновани на достапни извори, програма за работа и на професионалните прописи на управување или се засновани на моменталните проекти и на надворешно одобрување коешто бара лично созревање на вработените. Можеби повеќе внимание треба да се обрне на прашањето кој е компетентен да дава совет или поддршка, дали поддршката се заснова на лично искуство, знаење, вештини и без страност и дали дневното советување лице в лице може да се искачи до повисоко ниво со релевантна обука (49). Исто така, можно е групите за вработени да не се занимаваат со теми поврзани со работата со родителите, па наместо тоа се фокусираат на други, поконкретни теми од професионалната практика; сепак, ова не ги менува значајноста и реалноста на нашите сознанија. Во врска со квалификациите на водачите на групите за поддршка за вработените, како и за родителите, особено е важен изборот на темите и предметот на дискусија во групите. Затоа е потребен сензитивен пристап, како и анализа и синтеза на знаењето и иску-

in a home for elderly people, find that the participants – supervisees – "when reporting the benefits of supervision emphasized particularly the important opportunity to understand the social reality of others and as a result a different, broader and novel perception of events, useful knowledge, a more positive approach to problems and increased energy; in addition, the supervisees achieved personal growth and development in the process of supervision". This brings up the question of what benefits staff support groups organized by Slovenian centres actually provide to the workers who attend them. Is it more about personal and professional improvement, self-respect and building confidence, occupational allegiance and addressing professional issues, or do these benefits also have the broader significance in undergoing change, reflected in the values and attitudes of staff in relation to the world around them and, very importantly, to the parents of PSN, with whom they should foster an equal partnership? Another question which arises is how centres offer their employees the opportunity to join groups: are the groups organized on the basis of the available resources, work programme and professional policies of the management, or based on current projects and external approvals which also require the personal growth of staff. Perhaps more attention should also be given to the question of who is competent to offer advice or support, whether this support is based on personal experience, knowledge, skills and a lack of bias, and whether daily person-to-person advice can be raised to a higher level with relevant training (49). It is also considered possible that staff groups do not deal with topics related to work with parents and instead focus on other, more current topics from professional practice; however, this does not change the significance and reality of our findings. In connection with the qualifications of the leaders of support groups for staff as well as parents, the selection of topics and subjects discussed in the groups is just as important. This requires a sensitive approach, and an analysis and synthesis of knowledge and experience in seeking a balance and

твото во барањето рамнотежа и компромис во соработката со родителите.

Заклучок

Резултатите од ова истражување се предупредување дека групите за поддршка за родители и за вработените водени од обучени, окупациски и дневни центри во Словенија не ги остваруваат своите цели и очекуваните резултати. За да се подобри моменталната практика во Словенија, предлагаме длабинска анализа на работата на групите за поддршка низ центрите во Словенија, којашто ќе даде подетално разбирање на структурата на учесниците во групите, на нивните интереси и потреби, организацијата, програмата и на условите за работа, управувачките стратегии, вклучувајќи ја свесноста за современите модели на соработка со родителите, динамиката на интеракцијата, нивните ставови, вредностите во постоечките групи и сл. Ваква анализа треба да се изведе од истражувачки тим составен од родители и вработени од различни профили и стручни претставници од различни истражувачки институции. Овие податоци ќе овозможат планирање на различни видови групи за поддршка што излегуваат во пресрет на интересите и потребите на нивните членови за подобрување на нивната мотивација за учество, обучни програми за секој, особено за водачите на групите и размена на добрите практики меѓу центрите. Најмногу од сè, постои потреба за планирање заеднички групи за поддршка на родителите и вработените коишто ќе придонесат за подобар квалитет на соработка и ќе понудат можност да научат повеќе едни за други и за нивната работа, за начинот на размислување и ставовите. Сето горенаведено дава можност за ефикасен индивидуализиран пристап кон сите учесници, така што, како резултат, ЛППП ќе ги имаат истите можности како и сите други граѓани - да бидат и да се чувствуваат прифатени, активни, задоволни, среќни и успешни во нивните животи.

Конфликт на интереси

Авторите изјавуваат дека немаат конфликт на интереси

compromise in the cooperative relationship with parents.

Conclusion

The study results are a warning that the support groups for parents and staff run by Training, Occupation and Care Centres in Slovenia are not meeting their aim and expected outcomes. To improve the current practice in Slovenia we suggest an in-depth analysis of the workings of support groups across centres in Slovenia to obtain a detailed understanding of the structure of group participants, their interests and needs, the organisation, programme and conditions of work, management strategies including awareness of modern models of cooperation with parents, the dynamics of interaction, their attitudes, the values in existing groups and similar. This analysis should be carried out by research teams consisting of parents and staff of various profiles and representative experts from various research institutions. These data would enable planning of different types of support groups that match the interests and needs of their members to improve their motivation to participate, training programmes for everyone, especially group leaders, and an exchange of good practices between centres. Most of all, there is a need to plan joint support groups for parents and staff which would contribute to better quality of cooperation and offer a chance to learn more about each other's work, way of thinking and attitudes. All of the above provides an opportunity for an effective individualized approach to all the participants, so that, as a result, PSN can have the same opportunities as all other citizens – to be and feel accepted, active, satisfied, happy and successful in their lives.

Conflict of interests

Authors declare that have no conflict of interests

Literatura/References

1. Beveridge S. Children, Families and Schools. Developing Partnership for Inclusive Education. London/New York: Routledge Falmer; 2005.
2. Sylva K. Early childhood education to ensure a »fair start« for all. Combating Educational Disadvantage. Meeting the needs of vulnerable children. London: Falmer Press; 2000.
3. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. ZUOPP – UPB1 Uradni list RS št. 3-101/2007, 2011.
4. Russell. The expectations of parents of disabled children. British Journal of Special Education 2003, 30(3): 144–149.
5. Končar M, Antič S. Starši in oblikovanje individualiziranega programa. Ljubljana. Defektologica Slovenica 2006, 14(3): 7–16.
6. O'Shea DJ, O'Shea LJ. Why learn about Students Families? American Journal of Mental Retardation 2001, 94: 231–239.
7. Sambrook T, Gray P. Recognising and working with parents' emotions. London: Routledge-Falmer; 2002.
8. Vec T. Komunikacija – umevanje sporazuma. Ljubljana: Cankarjeva založba; 2005.
9. Nichols MP. Die Kunst des Zuhörens. Reinbek: Rowohlt; 2002.
10. Dale N. Working with families of Children with Special Needs. Partnership and Practise. London/New York: Routledge; 1996.
11. Beveridge S. Impermenting partnership with parents in schools. In: S. Wolfendele (ur), Working with parents of SEN Children after the Code of Practise. London: David Fulton; 1997.
12. Karten TJ. Inclusion Strategies. That Work! Research - Based Methods for the Classroom. California: Corvin Press; 2005.
13. Crooll P, Moses D. Special Needs in the Primary School. London: Cassel; 2000.
14. Kasama H, Tett L. Involving parents in their children's education in Japan and Scotland. Contrasts in policy an practise. In: S. Riddell, L. Tett (eds), Education, Social Justice and inter-Agency Working: joined-up or fractured policy? London: Routledge; 2001.
15. McLaughlin J, Webster A. Ationalising knowledge: IT Systems, Professionals Identities and Power. Sociological Review 1998; 46(4): 781–802.
16. Smith ECT, Gartin CB, Murdick LN, Hilton A. Families and Children with Special Needs. Professional and Partnerships. Incudes the Idea Improvement Act. Upper Saddle River, New Jersey Columbs, Ohio: Merrill Prentice Hall; 2006
17. Goodley D, Lawthom R. Disability Studies and Psychology. Emancipatory Oportunities. V: Gabel, S. & Danforth, S. (Eds), Disability Studies in Education. A Reader. New York: New York Peter Lang; 2008.
18. McLaughlin J, Goodley D, Clavering E, Fisher P. Families Raising Disabled Children. Enabling Care and Social Justice. Great Britain: CPI Antony Rowe, Chippenham and Eastbourne; 2008.
19. Goodley D, Lawthom R. Journeys in Emancipatory Disability Research. Alliances between Community Psychology and Disability Studies. Disability & Society; 2005a, 20 (2), 135–151.
20. Read J. Will the Carers and Disabled Children act 2000 Make a Difference to the Lives of disabled Children and Their Carers? Child: Care, Health and Development 2002; 28(4): 272–275.
21. Runswick CK. »The Tribunal Was the Most Stressful Thing: More Stressful Than My Son's Diagnosis or Behaviour«. The Experiances of Families Who Go to the Special Educational Needs and Disability Tribunal (Sendist). Disability & Society 2007; 22(3): 315–328.
22. Davies S, Hall D. »Contact a Family«. Professionals and Parents in Partnership. Archives of Disease in Childhood 2005; 90(10): 1053–1057.
23. Sloper P, Greco V, Beecham J. Key Worker Services for Disabled Children. What Characteristics of Services Lead to better Outcomes for Children and families? Child: Care, Health and Development 2006; 32(2): 147–157.
24. Morgan PL. Parenting Your Complex Child. Become a powerful advocate for the autistic, Down Sindrome, PDD, bipolar, or other special-needs child. New York/ Broadway: American Management Association; 2006.
25. Žorž B. Svetovati ali poslušati. Priročnik za samopomoč in svetovanje v vsakdanjem življenju. Celje: Celjska Mohorjeva družba, 2005.
26. Powell T. Kako premagamo stres. Ljubljana: Mladinska knjiga; 1999.
27. Michael M. Lebt die Liebe, die ihr habt. Wie Beziehungen halten. Reinbek: Rowohlt, 2008.
28. Hanecamp H. Intervizija. Socialno delo. ISSN 0352–7956 1994; 33(6): 503–505.
29. Bogataj B. Supervizija v vzgojnih zavodih in stanovanjskih skupinah. Socialna pedagogika 1997; 3: 47–70.
30. Kobolt A, Žorga S. Supervizija: proces razvoja in učenja v poklicu. Ljubljana: Univerza Ljubljana, Pedagoška fakulteta Ljubljana; 1999.

31. Alessandra T, O'Connor J. Konfliktfrei arbeiten mit der Platinregel. Wie Sie unterschiedliche Verhaltensstile erkennen und richtig darauf reagieren. München: VMI; 2002.
32. Novak M. Sodelovanje med starši in strokovnimi delavci v socialnovarstvenih zavodih. Doktorsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta; 2011.
33. Walsh F. Normal Family Processes. The Guilford Family Therapy Series. New York/London: The Guilford Press; 1993.
34. Yuval-Davis N. Belonging and the Politics of Belonging. *Patterns of Prejudice* 2006; 40(3): 197–214.
35. Partington, K. Maternal Responses to the diagnosis of Learning disabilities in Children. A Qualitative Study Using a Focus Group Approach. *Journal of Learning Disabilities* 2002; 6(2): 163–173.
36. Morgan PL. Parenting Your Complex Child. Become a powerful advocate for the autistic, Down Syndrome, PDD, bipolar, or other special-needs child. New York/ Broadway: American Management Association; 2006.
37. Ryan S, Runswick CK. Repositioning Mothers: Mothers, Disabled Children and Disability Studies. *Disability & Society* 2008; 23(39): 199–210.
38. Tong R. Love's Labor in the Health Care System. Working toward Gender Equity. *Hypatia*, 2002; 17(3): 200–213.
39. Goodley D. Self-Advocacy in the Lives of People with Learning Difficulties. *The Politics of Resilience*. Buckingham: Open University Press; 2000.
40. Vincent C. Including Parents? Citizenship, Education and Parental Agency. Buckingham: Open University Press; 2000.
41. Abel E. Who Cares for the Elderly? Public Policy and the Experience of Adult Daughters. Philadelphia/PA: Temple University Press; 1991.
42. McLaughlin J, Goodley D. Seeking and Rejecting Certainty. Exposing the Sophisticated Lifeworlds of Parents of Disabled Babies. *Sociology* 2008; 42(2): 317–335.
43. Nelson G, Prilleltensky I (Eds). Community Psychology: In Pursuit of Liberation and Well-Being. New York: Palgrave Macmillan; 2004.
44. Thomas C. Sociologies of Disability and Illness. Contested Ideas in Disability Studies and Medical Sociology. Basingstoke: Palgrave Macmillan; 2007.
45. Bruder MB. The individualized family service plan (IFSP). ERIC EC Digest #E605. (pdf) (online) 2000. (Cited 2003 May 26); Available from URL: <http://ericec.org>.
46. Fox L, Vaughn J, Wyatt ML, Dunlap G. We can't expect other people to understand: Family perspectives on problem behavior. *Exceptional Children* 2002; 68: 437–450.
47. Pelc J. Supervizija za strokovne delavce v izobraževanju. (pdf) (online) 2010. (Cited 2010 May 5); Available from URL: <http://www2.arnes.si/osljkk1s/07zdrava/supervi/supervizija.htm>.
48. Debelak M, Zorec M. Razvojni-edukativni model supervizije v domu za stare. *Ljubljana. Socialni izziv* 2010; 16(31): 29–31.
49. Fengler J. Nudenje pomoči utruja. O analizi in obvladovanju izgorelosti in poklicne deformacije. Ljubljana: Temza; 2007.